

ԱՌԵՏԱԲԵՐ

«ԱՆՍՏԱՆԻ ՄԵՏԻՆՈՒԹԵԱՆ ԱՌԵՏԻՍ ԿՈՒՏԱՄ» : ՂՈՒԿ. Բ. 10

ՀԱՏՈՐ 30.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ. ՅՈՒՆԻՍ 16. 1875.

ԹԻՒ 24

ԲՈՎԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ

Ծերոց ազգ : — Միսկը Մուտի և միսկը Սանքի :
— Ճիպրաղարի եպիսկոպոսը : — Պարսկաստանի մէջ
նոր երկամուղի մը շինելու առաջարկութիւն : — 999
տարուան վարձակալութեան մը վերջնապէս : — Գնդակ-
ներ ինչպէս կը շինուին : — Արմաշէն նամակ մը : —
Ամասիայէն նամակ մը : — Միսիոնարի մը պատմու-
թիւնը : — Քաղաքական լուրեր : — Մանուկներ :

ԾԵՐՈՅ ԱԶԴ

Ծեր մարդ մը հին կառքի մը պէս
է, թեթեւ բեռամբ և զգուշութեամբ
գործածուելով հին կառք մը կրնայ
տարիներով դիմանալ. բայց ծանր
բեռ մը կամ աստիկ ճիգ մը կրնայ
խորտակել զայն և իսպառ խանգա-
րել : Եստ մարդիկ կը հասնին յիս-
նամեայ, վաթսմամեայ, նաև եօթմա-
նամեայ հասակի՝ ըստ բաւականին
աղատ ծերութեան տկարութիւննե-
րէն, և են առողջ և զուարթ, խոհեմ
և փորձառու, և սակաւին օգտակար
ըլլալու շատ յարմարութիւն ունին :
Թող այսպիսի անձինք չնորհակալ ըլ-
լան, բայց միանգամայն զգոյշ ըլլան :
Ծեր մարդ մը հին ոսկրի պէս է, որ
դիւրան կը կտորի, բայց դժուարաւ կը
բժշկուի : Մտտաղ ծառ մը հովին առ-
ջեւ կը խոնարհի, իսկ հին ծառ մը
խորտակուելով կ'իյնայ : Մի միայն
նեղութիւն, մի միայն ծանր աշխա-
տութիւն, անգամ մը անձրեւի տակ
կամ խոնաւութեան մէջ մնալ, քիչ
մը ցուրտ, քիչ մը աւելի ուտել, յան-
կարճական տրտմութիւն մը, չափէն
աւելի առնուած դեղ մը, ասոնց մին
կամ միւսը, կրնայ մեծագին կեանք
մը մէկ ժամու մէջ վերցնել :

ՄԵՏԻՆՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԵՏԻՆՈՒԹԵԱՆ ՍԱՆՔԻ

Երբորդ ամիս է որ այս Ամերիկացի
աշխարհականը կը շարունակեն Աւե-
տարանը մեծ յաջողութեամբ քարոզել
հաղարաւորաց, Լուստն քաղքին այլ և
այլ թաղերուն մէջ : Լընտըն Թայմզի
մայիս 14/26 թերթը նամակ մը կը
հրատարակէ Քանդէրպըրիի եպիսկո-
պոսէն, որ Անգղիոյ եպիսկոպոսական
եկեղեցւոյն ամենէն գլխաւոր անձն

է : Այս նամակին մէջ եպիսկոպոսը
խօսելով ի նպատակ վերոյիշեալ եր-
կու աշխատաւորաց՝ կ'ըսէ ի մէջ այ-
լոց. «Մեր մէջ նոր բան մը չէ որ աշ-
խարհական մարդիկ քարոզեն Աւե-
տարանին մեծամեծ ճշմարտութիւն-
ները, և ես սրտանց ուրախ եմ որ
այս աշխարհականը հիմա կը քարոզեն
այնչափ հաղարաւորաց այսպիսի մեծ
յաջողութեամբ : Նայելով այն բազ-
մաթիւ հոգւոյ որոնց քարոզուելու է
Աւետարանը, տեսնելով ևս շատերուն
անհոգութիւնն ու մեղքերը, կ'ուրա-
խանամ որ որ և իցէ կերպով Քրիս-
տոս կը քարոզուի : Նոյն ինքն Տէրն
մեր ըսաւ Յովհաննու առաքելոյն՝
չարդելու այն մարդը որ Քրիստոսի
անուամբ դուեր կը հանէր, թէպէտ
առաքելոց խմբին հետ չէր պատէր,
և Տէրը սա խօսքն ըսաւ, «Ան որ մեզի
հակառակ չէ՝ մեր կողմն է» (Ղուկ.
թ. 50) »

ՃԻՊՐԱՆԴԱՐԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԸ

Այս անձը մայիս 26ին Բուսէլի
Հիսար Բօպէրդեան վարժարանին այ-
ցելութիւն ընելով, իբր 200 աշակեր-
տաց համառօտ ուղերձ մը ըրաւ ի
խնդրոյ դպրոցին տնօրինին :

Եպիսկոպոսը գաստիարակութեան
բարձր նպատակին վրայ խօսելէն ետ-
քը, յորդորեց աշակերտները երախ-
տագէտ ըլլալ վարժարանին հիմնադ-
րին և ուսուցիչներուն : Յուշուց ա-
նոնց թէ կրնան աղէկ ապագայ մը
ունենալ, եթէ այսպիսի դպրոցի մը
մէջ դասուելու պատահութեանէն օ-
գուտ քաղելով, զարգացնեն և զօ-
րացնեն Աստուծոյ իրենց պարգևած
մտաւոր կարողութիւնները : Յիշեցուց
նաև թէ անոնց կրթութեան նպատակն
իրենց կարողութիւնները սրել միայն
չէ, հապա նաև իրենց անձերը բարձ-
րացնել և ազնուացնել, որպէս զի յե-
տոյ ուրիշներն ալ բարձրացնեն և ազ-
նուացնեն և թէ գաստիարակութեան
և լուսաւորութեան ծաւալումէն կա-
խում ունի ոչ միայն անոնց անձին, այլ
և անոնց ազգին որպիսութիւնը և

բախտը : Եթէ, ըսաւ, ժողովուրդի
մը ապագան դանի գաստիարակողին
ձեռքն է, տարակոյս չկայ թէ այս
դպրոցն ապագային մէջ մեծ աղքե-
ցութիւն պիտի ունենայ այս երկրին
մէջ : Դպրոցին տեղոյն բարձրութեա-
նը գալով ըսաւ. «Հիմնադիրն այս
բարձր դիրքն ընտրած ըլլալու է օրի-
նակաւ մը ցուցնելու համար բարոյա-
կան բարձր նպատակը զոր ունէր այս
դպրոցն հաստատելով, և կը համար-
ձակիմ նաև ըսել թէ այս դիրքը մար-
գարէական ակնարկութիւն մըն է այն
բարձր աղքեցութեան զոր այս դպ-
րոցը պիտի ունենայ այս երկրին ա-
պագայ պատմութեանը մէջ »

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՄԵՋ ՆՈՐ ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ ՄԸ ՇԻՆԵԼՈՒ ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

Անցեալ տարուան յունիսի մէջ,
Աւստրիացի ճարտարագետը Բրէս-
սէլ, որ Թուրքիոյ մէջ ևս լաւ ճաշը-
ւած է, Պարսկաստանի մէջ նոր եր-
կաթուղի մը շինելու առաջարկու-
թիւն ըրած էր Բուսիոյ, Աւստրիոյ
և Գերմանիոյ կառավարութիւննե-
րուն, և անոնց միջամտութիւնը խնդ-
րած էր Պարսից կառավարութեան
հրաման ընդունելու համար, նախ
երկաթուղոյն շինուելու տեղը չա-
փելու, և երկրորդ՝ նոյն իսկ երկա-
թուղին շինելու : Մ. Բրէսսէլ խոստա-
ցած էր երկաթուղոյն տեղը չափել
առանց պահանջելու ծախք Պարսկաց
կառավարութեան : Խնդրած էր մի-
այն որ կառավարութիւնը չափողնե-
րուն պաշտպանութիւն ընէ, իսկ չափ-
ման համար եղած ծախքը վճարելու
պարտական ըլլայ, եթէ երկաթու-
ղոյն շինութեան արածուցութիւնն ու-
րիշ ընկերութեան մը տայ :

Այս նոր երկաթուղին Տիպիսէն
սկսելով և Երեւանէն անցնելով պիտի
երթար մինչև Պարսից սահմանադրու-
թիւն, անկէ Դաւրէթ, Գեհրան, Գում,
Գաշան, Իսպահան և Շիրազ, և պի-
տի հասնէր մինչև Պէնտէրասպլաս,
Պարսից ծոցին եզերքը : Զի դիտողիւր

թէ վերայիշեալ երեք կառավարութիւնք, Բուսիա, Աւստրիա և Գերմանիա, ինչ քաջալերութիւն տուին այս առաջարկութեան. բայց գիտենք որ Բուսիա մօտերս արածնութիւն տուաւ Տփղիսէն մինչև Ճուլֆա, Պարսից սահմանագլուխը, երկաթուղի մը շինելու:

Մ. Բրէսսէլի առաջարկութիւնը զոր երեք տէրութեանց ըրաւ՝ դեռ նոր գիտացուեցաւ Անգլիոյ մէջ, և խիստ դատողութեանց նիւթ եղած է:

999 ՏԱՐՈՒՄՆ ՎԱՐՁԱԿԱԼՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ՎԵՐՁԱՆԱԼԸ

Անգլիոյ Վուլվիչ քաղաքին մէջ ապրիլէ 999 տարի առաջ եկեղեցւոյ վերաբերեալ կալուած մը, զինուորական պիտոյից գործածուելու համար վարձու տրուած էր կառավարութեան: Այս վարձակալութեան պայմանաժամը մօտերս աւարտեցաւ, և կալուածը նորէն յանձնուեցաւ եկեղեցւոյն: Այս գէպը կը ցուցնէ Անգլիական կառավարութեան հաստատմանց ըլլալը, և ստացուածոց իրաւանց համար Անգլիացւոց յարգանքը:

ԳՆԴԱԿՆԵՐ ԻՆՉՊԷՍ ԿԸ ՇԻՆՈՒՆ

Աւետարեք ընթերցող պատանիներէն շատերը հրացանի գնդակներ տեսած են, բայց թերեւ չեն գիտեր թէ անոնք ինչպէս կը շինուին:

Շէնքն ուր գնդակներ կը շինուին՝ բարձր և կլոր աշտարակ է, երբեմն 17 յարկ, կամ թէ քանիք Պոլսոյ Սէրասքէրի գրան աշտարակին չափ բարձր: Հալած կապարը կը հանուի մեքենայիւ այն բարձր աշտարակին դագաթը, և մեծ մաղի մը մէջ կը թափուի: Կապարէ անձրեւ մը այսպէս իբր 200 ոտք բարձրութենէ տեղալով, ճամբան կը պաղի, և ջրով լեցուն աւազանի մը մէջ կ'իյնայ: Յուրտ եղանակի մէջ ամպերէն վար թափող անձրեւի կաթիլներն այսպէս պաղելով կ'ըլան կարկուտ: Բայց հալած կապարի կաթիլները որ մաղէն կ'իյնան՝ ինքնին կլոր չեն ըլլար անձրեւի կաթիլներուն պէս, քանզի հալած կապարի կաթիլներն ի բնէ միտում մը ունին որ, երբ կ'իյնան, նախ անոնց վարի ծայրը կը պաղի. ուստի և այսպէս վար ինկած կապարի կաթիլը կ'ըլլայ երկայնաձև: Բայց ասկէ հալած կապարը սա յատկութիւնն ալ ունի, որ պաղելով ոչ թէ կլոր

այլ քառակուսի կամ խորանարդ ձև կ'առնէ: Բայց գիտունք գիտեն որ, եթէ կապարին հետ քիչ մը զառիկ խառնուի, կաթիլները մաղէն թափելու սկսելով խկոյն կլոր ձև կ'առնեն, և շատերն այն ձևով կը պաղին, թէպէտ ոմանք թերի կը մնան:

Գնդակները ջրոյ աւազանէն դործելով մը կը հանուին և անոնց մէջէն կատարեալները կը զտուին, իսկ թերիները նորէն կը հալեցուն, և մաղին մէջէն կաթիլ կաթիլ կ'իյնան ջրոյ աւազանը:

Բայց կատարեալներն ալ տակաւին լրացած չեն, այլ տակաւաձև խողովակի մը մէջ կը լեցուին քլորաթթուով (այս նիւթը Սէյլսն կըզինէ կամ Հնդկաստանի եղբրքէն կու գայ): Խողովակը մեքենայով շատ արագ կը դարձուի, և քիչ ժամանակի մէջ գնդակները գեղեցիկ կը յղկուին: Յետոյ այլևայլ մեծութիւն ունեցողները զտուելով ծախու կը հանուին:

ԱՐՄԱՇԷՆ ՆԱՄԱԿ ՄԸ

Չէի ուզեր որ Արմաշէն ալ մեր պատուական Մասիս յօդուածին դէմ բան մը գրուէր, բայց դէպքի մը վրայ որ ապրիլ 15ին տեղի ունեցաւ՝ պարտաւորեցայ քանի մը խօսք ըսել:

Յիշեալ օրը, որ այս տարուան զատիկ օրերուն մէկն էր, մինչ եկեղեցին կայնած կը մտածէի եւ կ'աղօթէի, անտեսին ձեռք նամակ մը հասաւ ինծի՝ կղերական դասէն: Ահա նամակին օրինակը. «Առ Ներսէս. Բողոքականներուն ժողովարանն անգամ քեզի համար շատ է. ինչո՞ք քու ներկայութեամբ կը պղծես եկեղեցին»:

Նախ, եթէ իմ ներկայութեամբ եկեղեցին պղծուած էր, պէտք էր զայն մաքրել. եւ Մաշտոցն մէջ այլևայլ միջոցներ յիշուած են որովք պղծեալ եկեղեցի մը կը մաքրուի. իսկ մեր վարդապետը միթէ չէ՞ն գիտեր այն օրէնքները, եւ եթէ գիտեն, ինչպիսի եկեղեցականներ են որ առանց մաքրելու եկեղեցին հոն սրբագործութիւն կ'ընեն եւ արարողութիւններ կը կատարեն, երկրորդ, գիտենք որ շատ անգամ Հրեաներ, Մահմետականներ եւ ուրիշ այլակրօն անձինք կը մտնեն մեր եկեղեցիները, եւ անոնց մտնելովը եկեղեցին պղծեալ չի համարուիր. ինչ զարմանք որ իմ ներկայութեամբ պղծուեցաւ, մանաւանդ որ ես այլակրօն չեմ, Բողոքական չեմ, Բողոքականաց ժողովարանը գացած չեմ, ոչ ալ Լուսաւորչական եկեղեցիէն զտուած եւ բաժնուած եմ. միայն համարձակ կը խօսիմ Աւետարանին ճշմարտութիւններուն վրայ: Արդ եթէ ես կը

հալածուիմ եւ կը նախատուիմ Բողոքական չըլլալով, ինչ պիտի չընէին ինծի մեր յարգոյ եկեղեցականք եւ անոնցմէ գրգռեալ տգէտ մարդիկ, եթէ Բողոքական անունը կրէի:

Մեր պատուական լրագիրը Մասիս որ Բողոքականաց համար կ'ըսէր թէ շահախնդրութեան, կամ սիրահարութեան եւ ուրիշ այսպիսի պատճառներու համար բաժնուած են ազգային եկեղեցիէն, ինծի համար ինչ պիտի ըսէ որ եկեղեցիէն բաժնուած չեմ, եւ, գոհութիւն Աստուծոյ, ուրիշ տեղ չա՞ն վնասուելու պէտք չունիմ, սիրահարուելու ալ պատճառ չունիմ, քանզի արդէն ամուսնացեալ եւ զաւակներու տէր եմ, բայց եւ այնպէս Աւետարանին ճշմարտութիւնները համարձակ կը դաւանիմ: Բայց թող գիտնայ Մասիս որ, եթէ բոլոր մարդիկ լսեն ճշմարտութեան վկայելու, քարերը եւ ուրիշ անբան արարածներ լեզու ելլելով պիտի բողոքեն եւ քարոզեն:

ՆԵՐՍԷՍ Պ. Վ.

Արմաշ, 1875

ԱՄԱՍԻԱՅԷՆ ՆԱՄԱԿ ՄԸ

Ամասիոյ բոլորտիքը գտնուած գիւղերուն ցորենի ստաններդն անցեալ տարի նախընթաց տարիներուն կրկինը բռնեց: Առաջ 52 բեռի կը ծախուէր յիշեալ կողման տասանորդը, այս վերջին անգամ 74 կամ 75 բեռի ծախուեցաւ, եւ շատերը վնասուրին: Պոլսոյ չափով ցորենի քուն այն ատեն մինչեւ 55-65 դահեկան աւելցնողներ եղան, բայց հիմա որ յիշեալ քուր 25-50 դահեկանի թած է՝ աւելցնողներուն վնասը կիսու չափ է: Այսչափ վնասու շատերը չկրնալով գիմանալ՝ կառավարութեան կողմէն բանտարկուեցան, եւ կ'ըսուի թէ անոնց տուները եւ այգիները սլիտի ծախուին: Ոմանք արդէն երկայն ատենէ ի վեր բանտարկուած են եւ բան մը չունին վճարելու: Ամասիոյ համար բաւական ծանր է այս ծախսողութիւնը: Ուրիշ գործերու մէջ ալ յաջողութիւն չըլլալով շատ մարդիկ թշուառութեան մէջ են. արքունի տուրքերն ալ շատ ծանր են եւ խստիւ կը պահանջուին այս նեղութեան ատեն: Վերոյիշեալ ցորենի գործին մէջ մտնողներուն մեծ մասն արհեստաւոր եւ խանութպան է: Ասոնք իրենց արհեստէն եւ առուտուրէն դժ չըլլալով, եւ յուսալով թէ ցորենի գինն աւելի կը բարձրանայ, այս ծանր նեղութեան մէջ ինկան, եւ կը փախաբն իրենց առջի վիճակը ձեռք բերել, բայց մեծ դժուարութիւն կայ: Ոմանք քուր 45-50 դահեկանի չտուին, յուսալով աւելի սուղ ծախել: Եթէ ամէն մարդ ազէկ միտք առնէր առաքելոյն սա ոսկեղէն կանոնը թէ, «Աստուած պաշտութիւնը բաւականութիւն»

նով մեծ չափավածառութիւն է,» եւ դարձեալ թէ, «Ան որ կ'ուզէ հարստանալ՝ կ'ընայ փորձութեան եւ վնասակար ցանկութիւններու մէջ,» չափ ձախորդութիւններէ եւ վտանգներէ ազատ կ'ըլլար :

Հիմա հոս հացին երկրորդ տեսակին քայն իննսուն փարայէ քառասուն փարայի իջաւ, եւ յոյս կայ թէ աւելի պիտի իջնէ : Պատրաստ շատ ցորեն կայ, բայց գնող վաճառական չկայ . քաղաքացիք միայն կը գնեն : Այս գարունը բաւական գոհացուցիչ եղաւ, եւ կը յուսանք թէ այս տարի առատ տարի մը պիտի ըլլայ, քանզի ձմեռը բաւական թեթեւ էր, եւ գիւղացիք իրենց արտերը ժամանակին ցանեցին : Աղօթենք որ Տէրը վերջին անձրեւն ալ շնորհէ :

Մարտ 22ին, որ օր Գերմանիոյ Կուլմէյէ-մոս կայսեր ծննդեան տարեդարձն էր, Ամասիոյ փաշան ուրիշ պաշտօնատարօք եւ երեւելի անձինքներով տեղւոյս Գերմանական հիւպատոսին շնորհաւորութեան դնաց : Օսմանեան դրօշին հետ Գերմանական դրօշն ալ կը ծածանէր, եւ երբեմն երբեմն փոքր թնդանօթներու ձայներ ալ կը լսուէին : Այսպիսի քաղաքավարական ցոյց տեղական կառավարութեան կողմէն առ օտար հիւպատոսս՝ Ամասիոյ մէջ այս առաջին անգամ տեսնուեցաւ :

Ամասիոյ համար այս օրերն ձախորդ դէպք մը պատահեցաւ : Ամասիացիք, ինչպէս առաջ ըսի, բաւական նեղութեան մէջ էին, մինչ յանկարծ իրիս գետը (Ենի-ճընիկ) որ քաղքին մէջէն կ'անցնի՝ իր սովորական եղբրէն եօթը կամ ութ կանգուն վեր բարձրանալով շատ այգիներ ողողեց : Գետնեղեայ տուները, պանդուկներ եւ Սուլթան Պէյազիտ անուն հոգակաւոր մզկիթը հիմա ջրոյ մէջ են : Մարդու մը մոքէ չէր անցներ թէ այս տարի գետն այսչափ պիտի յորդէր : Արդէն անցեալ տարի նոյն գետը յորդելով իւր 50 կամ 55 բնու դահեկանի վնաս տուաւ երկրին . այս տարուան վնասն ալ անկէ նուազ պիտի չըլլայ : Երկու տարի է որ այլ եւ այլ ձախորդութիւններ, սով, սղութիւն, հեղեղ, իրարու կը յաջորդեն : արդարեւ Տէրօջը ողորմութեանը կարօտ ենք : Բարեպաշտ ընթերցողաց ջերմեանդ աղօթքը կը խնդրենք, որ Տէրը շուտով հեռացնէ մենէ եւ ուրիշներէն այս նեղութիւնները եւ ամենուս շնորհէ դատարանալ :

Երկուորեակ ծնունդներ շատ անգամ կը տեսնուին . բայց այս տարի երկու կին երեք երեք տղայք ծնան : մին Մակմետական պարտիզլարսի մը կին է, եւ ասոր տղոց երեքն ալ մանչ են . միւսը կին է Կեսարացի վաճառականի մը որ հոս կը բնակի : Ասոր տղոց մին մանչ է եւ միւս երկուքն աղջիկ : Յիշեալ տղայք գեռ կ'ապրին :

Մ. ՍԵՐՈՎԱԷՍ ՏԵՆԿԻԼԵԱՆ

Ամասիա, 25 մարտ, 1875

ՄԻՍԻՈՆԱՐԻ ՄԸ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Պապէլի ընկերութեան միսիոնարներէն Ափրիկէի Աշանդիներուն մէջ աշխատող Մ. Բայմայէր, իր կնոջմով, փոքրիկ տղով եւ ընկերով մը, իւր 4½ տարի յիշեալ վայրենի ցեղին մէջ բանտարկուած ըլլալով, Պապէլ հրապարակական ժողովի մը մէջ բազմութիւ ունկնդրաց առջեւ այն բանտարկութեան պատմութիւնն ըրաւ զոր կը փութամ հաղորդել Աւետարների ընթերցողաց :

Մենք, ըսաւ միսիոնարը, Ափրիկէ ութ ամիս փոքր գիւղի մը մէջ բնակելէն ետքը, լեցինք թէ Աշանդիները մեր գիւղին վրայ կու գային կողոպտելու : Գիւղին շէյ-լը մեզի խորհուրդ կու տար փախչիլ : Մենք իսկզբան մօտիկ չըրինք, բայց յետոյ համոզուելով ճամբայ ելանք . սակայն խորհելով թէ արդեօք Աստուծոյ կամայը համաձայն էր թէ ոչ մեր այսպէս փախչիլը, սկսանք աղօթքով խնդրել Աստուծոյ խափանել մեր փախուստը, եթէ այն իր կամայը համաձայն չէր : Քիչ ետքը լուր առինք թէ թշնամին մեր ճամբուն վրայ էր, ուստի եւ ետ դառնալով եկանք գիւղը, եւ քանի մը օր ետքը թշնամիք հասնելով կողոպտեցին գիւղը, եւ մարդիկը սպաննեցին, բայց մեզի խնայեցին ըսելով. «Դուք Եւրոպացի գիտուն մարդիկ էք, ձեզի վնաս չկայ . թագաւորը ձեզ այս ինչ գիւղը կը սպասէ» : Ուստի հետի գացինք այն գիւղը, բայց թագաւորը հոն չգտանք . ըսուեցաւ թէ ուրիշ գիւղ մը գացած էր : Երկու օր ետքը տեսանք թագաւորը որ մեզի ըսաւ . «Ձեզ այս ինչ գիւղը պիտի ղրկեմ, հոն կեցէք, ես ալ հոն պիտի գամ» : Այս գիւղը մայրաքաղքէն 200 մղոն հեռու էր, եւ մենք ճամբայ ելանք հոն երթալու զօրքին հետ որ մեզի շատ նեղութիւն տուին : Կնոջս մէկ ոտքէն կօշիկը ելաւ, եւ երբ ուղեցի գետնէն առնել զայն եւ անոր տալ, գինուորները զիս հրեցին եւ չթողուցին որ առնէի, եւ կինս ստիպուեցաւ մէկ ոտքով բոկ երթալ : Գիւղ մը հասնելով խեղճ գերիներու գիւղականց կոյտերը տեսանք : Հոս վայրենիք ուղեցին զիս կնոջմէս զատել, բայց ես ընտրեցի մանաւանդ մեռնիլ քան անկէ զատուիլ, թագաւորը երբ առաջին անգամ կինս տեսաւ, անոր շրջագետք քաշելով պատուեց : Հոն տեսանք որ մեր կարասիները մեր առջեւէն անցնելով կը տանէին, եւ հասկցանք որ գերի էինք եւ թերեւս պիտի սպաննուէինք : Այն գիւղեր գիւղին մէջ խոնաւ գետին վրայ սլաակեցանք, Բնակիչները որ սեւ են՝ ճերմակ մարդիկ տեսնելու համար հետաքրքրութեամբ մեր գլուխը շրջապէս, եւ մեզ ցուցնե-

լով կ'ըսէին իրարու . «Սա չար է, դա բարի է . սա այս անուն աստուծոյ, միւսն ալ այս անուն աստուծոյ զոհուելու է» : Ես կ'աղաչէի անոնց ըսելով թէ մենք օտարական ենք, մեզի հետ գթութեամբ վարուին : Մէկը կ'ըսէր, «Երբ ձեր սպանման հրամանը ելլէ, ձեր գլխուն վերեւ առաջ զիս պիտի տեսնէք դանակով» : Իւր վեց ամիս մնացինք այս գիւղը ուր մեռաւ մեր մանուկը : Անկէ ուրիշ գիւղ մը տարուեցանք, եւ այսպէս գիւղէ գիւղ կը պտտէինք, քանզի թագաւորը կ'ուզէր ամէն գործ վճարելէն ետքը մեզի հետ քաղաք մտնել : Ափրիկեցի մը որ ժամանակաւ իբրեւ պատանդ Անգղիա գացած ըլլալով Անգղիացաց սովորութիւններուն տեղեակ էր, եւ շատոնց ի վեր Աշանդիներուն մէջ կը գտնուէր՝ թագաւորէն խնդրած էր մեզ քաղաքը ղրկել հոն բնակելու . իսկ թագաւորը սա պատասխանը տուած էր. «Անոնք զիտուն մարդիկ են, ես զանոնք հանդիսիս պիտի ընդունիմ» : Վերջապէս օր մը իր բոլոր մեծամեծները ժողովելով մեզ քաղաքը բերել տուաւ, եւ մենէ ամէն մէջ կը զատ զատ ողջունելէն ետքը, ինչան ուրախութեան ելաւ կառուեց : Անգամ մը մեզի ըսաւ . «Եւրոպացիք ձեր ազատութեանը համար այսչափ Փրանք պիտի հատուցանեն, ուստի ձեզ ծովեզերքը պիտի ղրկեմ» : Արդարեւ մեզ ճամբայ հանեց, բայց ճամբուն կէսէն նորէն ետ դարձնել տուաւ : Բոլոր ժողովուրդը շատ գոհ էին թագաւորէն, քանզի կ'ըսէին թէ ասկէ առաջ թագաւոր մը ճերմակներէն գերի բռնած չէր :

Քիչ մը ժամանակ անցնելէն ետքը, թագաւորը մեզի հրաման տուաւ կիրակի օրերը քարոզութիւն ընել : Նաեւ դպրոց մը բացինք ուր 12 տղոց կարդալ եւ երգել կը սորվեցնէինք : Ասոնց լեզուն քաղցրահնչիւն եւ բաւական կանոնաւոր է . բաւական աղէկ առակներ ալ ունին : Բայց իրենք շատ սնապաշտ են . օր չանցնիր որ քանի մը հոգի չզոհուի . երբ երեւելի մարդ մը կը մեռնի, անոր որդին շատ մը գերիներ ալ կը մեռնէ որ երթան անգլի աշխարհքը սպասուորներ իր հօրը, քանզի հանդերձեալ կեանք մը կ'ընդունին : Մենք քանի մը անգամ մահուանէ մարդ ազատեցինք : Արդայսպէս մնացինք անոնց մէջ, մինչեւ որ Անգղիացիք պատերազմի գալով մեզ ազատեցին :

Այս է համառօտիւ Մ. Բայմայէրի պատմութիւնը զոր Պապէլի վերոյիշեալ ժողովին մէջ ըրաւ : Հիմա Աշանդիներու մէջ ուրիշ միսիոնարք կ'աշխատին, Մ. Բայմայէր ալ մօտերս հոն պիտի դառնայ :

ԿԱՐԱՊԵՏ Հ. ԹՈՒՄԱՆՅԱՆ

Լոդան, 30 ապր. 1875

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԼՈՒՐԵՐ

Յունիս 4 ըստ Յուն., և Յունիս 16 ըստ Լատ. 1875

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

Կ'ըսուի թէ կառավարութիւնը որոշած է հինգ նոր զինուորական նախադատարանական, դպրոց հաստատել, երկուքը՝ Կոստանդնուպոլիս, մին՝ Իստիւլուտար, չորրորդը՝ Պէշիքթաշ, հինգերորդը՝ Պոսֆորիս եղերքը։

— Ըստ Լիւանդ Հերալտի, դրոշմի (տաճառ) նոր տուրքը մայրաքաղաքի մէջ միայն օրը 200 լիւրայի եկամուտ կը բերէ կառավարութեան։

— Կիւլիսանէի կայսերական վարժարանը հիմա իբր 400 աշակերտ ունի, որոնց 310 գիշերօթիկ են։ Ուսուցչաց թիւը 40 է, որոնց 15ը Գաղիացի են։ Աշակերտաց գրեթէ կէսը Մահմետական է, և միւս կէսը Թուրքիոյ մէջ բնակող այլեայլ ազգայնութիւններէ։ Մահմետական աշակերտաց մէկ մասը տէրութեան բարձր պաշտօնատարաց որդիք են։ Հասարակաց կրթութեան պաշտօնեայն Արիֆի փաշա մօտերս այցելութիւն ընելով դպրոցին, շատ գոհ եղաւ դպրոցին անօրէն Սաւա փաշայէն՝ դպրոցին մէջ տիրող բարեկարգութեան համար։

— Կը յուսացուի թէ Օսմանեան կառավարութեան համար Անգղիոյ մէջ շինուած երկու նոր զբահաւոր նաւերն այս օրերս մայրաքաղաքս պիտի հասնին, ուրիշ երկուք ալ դեռ կը շինուին։ Ուրիշ երկու փայտակերտ նաւերու շինութիւնը մօտերս սկսաւ Կէմէլիկ և Նիկոմիդիա։

— Մեքլենպուրի մեծ դուքսը քանի մը օր առաջ Կոստանդնուպոլիս էր։ Այս դուքսին երկիրը Գերմանական կայսրութեան շատ փոքր մէկ մասն է, բայց այն երկրին կէսը դուքսին ստացուածն է, և անոր տարեկան եկամուտը 250,000 լիւրա է։ Մեքլենպուրի իշխանները դուքսի տիտղոս առին 1340ին Կարոլոս Գ. կայսրէն։

— Բարձրագոյն դուռը մօտերս նոր շրջաբերականով մը իմացուց օտար տէրութեանց դեսպաններուն թէ, 1876, յունուար 1էն սկսելով, Թուրքիոյ և ուրիշ երկիրներու մէջտեղ թղթատարութեան (փոխադր) գործը կառավարութեան միջոցաւ պիտի կատարուի։ Բարձրագոյն դուռը կը պահանջէ այս իրաւունքը թղթատարութեան վերաբերեալ վերջին պայմանագրութեան համեմատ, որ անցեալ տարի ստորագրուեցաւ Զուրիցէրայի

Պէռն քաղաքը։ Կը կարծուի, սակայն, թէ օտար տէրութիւնք պիտի չընդունին այս պահանջումը։

— Նիւ Եորքցի հարուստ վաճառականը միագործ Բօպէրդ, Բօպէրդ դօլէճի հիմնադիրը, քանի մը օր առաջ Կոստանդնուպոլիս հասաւ։ Այժմու դպրոցին շինութիւնն ի վեր այս առաջին անգամ է որ յիշեալ անձը Պոլիս կու գայ, և իբր վեց շաբաթ մայրաքաղաքս մնալու դիտաւորութիւն ունի։

— Սուլթանին դահակալութեան տարեդարձին, այն է յունիս 13/25ին համար, մեծամեծ պատրաստութիւններ կ'ըլլան Պէյդօզ։

— Հայոց սահմանադրութեան 15-երորդ տարեդարձը կատարուեցաւ ըստ սովորութեան Պէյդօզ, ըստ Եւրոպացւոց յունիս 5ին կիրակի օր։ Այն օրուն անուստուն պատարագ մատուցուեցաւ Պէյդօզի եկեղեցին, և եկեղեցւոյն քով կանաչադարձ հրապարակին մէջ քարոզ տրուեցաւ, յետոյ ճաշի տոնն ատենարանութիւններ եղան։ Բօպէրդ դօլէճի Տաճկերէն լեղուի դաստաւուն թիրեաքեան Գալուստ Էֆէնտի, քանի մը Հայ աշակերտօք, ներկայ գտնուելով յիշեալ հանդիսին, ճառ մը խօսեցաւ։

— Համբարձման տօնին օրը, Սամաթիոյ Ս. Փրկչի հիւանդանոցին մէջ կատարուած հանդիսութեան առթիւ 7,000 դահեկան հաւաքուեցաւ ի նպաստ յիշեալ հաստատութեան։

— Կը պատմուի թէ Համբարձման օրը Երուսաղեմի մէջ Հայոց և Յունաց մէջտեղ կու պատահեցաւ, և բաւական անձինք վիրաւորուեցան։

— Մասիսի մէջ Կարինէն դրուած նամակ մը կ'ըսէ թէ յիշեալ քաղքին մէջ ընդարձակ ուսումնարանի մը շինութեան համար Հայերն իբր 50,000 դահեկան հաւաքեցին։

— Միագործ Պարոս մայիս 28 թուականով Կեսարիայէն գրելով կ'ըսէ թէ, Կեսարիոյ մէջ դեռ մեծ նեղութիւն կայ, բայց օգնութիւն ընդունողներուն թիւը նուազելու վրայ է, և թէ, բայց հիւանդներէն, ուրիշ կարօտելոյ երթալով քիչ օգնութիւն կը տրուի։ Նամակին դրուած օրը երեք խումբ մարդիկ ճամբայ ելան ամենէն աւելի կարօտ գիւղերէն մէջ օգնութիւն բաժնելու։

Աֆիօն Գարա Հիսարէն եկած նամակ մ'ալ կը հաստատէ թէ յիշեալ քաղքին մէջ սովի մասնաժողովը, մինչև մայիս 14/26, օգնութիւն բաժնեց 5,430 հոգւոյ, որոնց 3,800ը Մահմետական էին։ Սովի Անգղիական մաս-

նաժողովն յաջողեցաւ անցեալ շաբաթու երրորդ անգամ 100 լիւրա ևս զրկել Աֆիօն Գարա Հիսար, և 200 լիւրա Կուտինայի սովելոյ։

ԵՒՐՈՊԱ

Գաղիոյ եկամուտը երբէք այնչափ յաջող եղած չէր որչափ հիմա։ Այս տարուան առաջին հինգ ամիսներուն մէջ եկամուտը 1,360,000 Անգղիական լիւրա աւելի եղաւ քան որչափ կը յուսացուէր տէրութեան կողմէն հրատարակուած տարեկան հաշուագրոյն նայելով։

Սահմանադրական օրէնքը քննելու և տեղեկութիւն տալու համար Գաղիոյ ազգային ժողովին կողմէն ընտրուած երեսնից մասնաժողովին անդամոց մեծ մասը հանրապետական է։ Ամէն տեսակ հանրապետականը իրարու հետ համաձայն են, և մեծ չափաւորութեամբ և հաստատամտութեամբ կը դործեն։

— Պապականաց յոբելեան կոչուած թափօրներուն պատճառաւ Պրիւքսէլ և Բեղգիոյ ուրիշ քաղաքները ոչ սակաւ խռովութիւններ ծագեցան։ Ժողովրդեան մեծ մասը որ պապութեանէն դժգոհ է և դեռ ուրիշ եկեղեցւոյ մը յարեալ չէ՝ դէմ կեցաւ այս թափօրներուն։ Ժողովրդեան այս մասը պապութեան վրայ հաւատքը բոլորովին կորուսած է, և Քրիստոնէութեան ուրիշ լաւագոյն կերպ մը դեռ չի ճանչար։

— Բեգրոպուրկէն յունիս 8 թուականով եկած հեռագրական լուր մը կ'իմացնէ թէ Մորչանսը կոչուած քաղաքը սոսկալի հրդեհէ մը բոլորովին այրած է։

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄ

Բնիկ Տրապիզոնցի Պ. Զաքարիա ճգնաւորեան Պահճէ գալու Շէյխ Իսլամ խանի տակ թիւ 1 խանութը կը վաճառէ չափաւոր գիներով Ամերիկայի ոճով շինուած ամէն տեսակ քրարքը և պաքսիմաթ։

Պ. Զաքարիա պատրաստ ըլլալով ամէն ջանք ընել յաճախորդները գոհ ընելու, կը յուսայ ինք ալ փոխարէն անոնցմէ քաջալերուիլ։

Ամերիկայի միսիոնարաց ընկերութեան կողմէն
Խմբագիր ձ. Գ. ԿՐԻՆ

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ ԱՐԱՄԵԱՆ

Չազմագծըր, Յակոբեան խան, Թիւ 12.